

امروز کبوتران گنبد طلا به پرواز درمی آیند

از بزرگ و کوچک تا پیر و جوان همه و همه در جشن فرخنده تولد امام رضا (ع) سراز پا نمی شناسند...

از بزرگ و کوچک تا پیر و جوان همه و همه در جشن فرخنده تولد امام رضا (ع) سراز پا نمی شناسند
امروز کبوتران گنبد طلا به پرواز درمی آیند

امروز جشن میلاد عشق، نور و ضامن بیچارگان و درماندگان است و شور و شغف در دل همگان شعله می زند، از بزرگ و کوچک تا پیر و جوان از کودکی که برای کبوترها دانه می پاشد تا پیرمردی سپیدمو که قرآن را رو به گنبد طلایی اش تلاوت می کند.

همه و همه در این جشن فرخنده به شیوه و سنتی دیرینه هلهله شوق نواخته و رضا، رضا می کنند. فرشتگان به دور ایوان طلایی اش، چرخ می زنند و در جوارش بر فراز گنبد عشق تکیه کرده و سر از پا نمی شناسند.

در این روز زیبا ساری به گوشه و کنار این قطعه بهشتی زدیم و بیش از هر چیز خدمت خدومانه، خالصانه و فروتنانه خادمین حرم به چشمان آمد.

به سراغشان رفتیم تا از نزدیک با دل گشاده آنها روبه رو شویم و شما را هم به مهمانی این همه خلوص ببریم.

خادمان امام رضا (ع) قبلا و به صورت سنتی به چند گروه تقسیم می شدند؛ خادمها، فراشها (که کارشان شبیه خادمهاست ولی در رواقهای مخصوص خودشان)، دربانها، کفشدارها و نگهبانان یا حفاظ (گروهی از خدمه که مراسم خاص را برگزار می کنند).

کل این خادمین حرم مطهر که در بخشهای مختلف مشغول خدمت رسانی به زوار امام رضا (ع) هستند به 3 صورت رسمی، افتخاری و تشریفی به این افتخار نائل آمده اند.

به گفته حسین سلیمانی، خادم کشیک و با سابقه حرم مطهر، خادمان رسمی به طور میراثی به این افتخار دست یافته اند یعنی این سمت از پدرانشان و نسل اندر نسل به آنها رسیده است. اما خادمان افتخاری بدون دارا بودن چنین سابقه ای، بنا به درخواست و تمایل خودشان و پس از کسب شرایط لازم و البته گذران دوران انتظار توانسته اند به خدمتگزاری امام رضا (ع) و زوارشان مشغول و مشعوف شوند.

خادمان افتخاری هیچ حقوقی دریافت نمی کنند و تنها یک قبر در حرم مطهر پس از فوتشان، هدیه ای است که به پاسداشت زحماتشان به آنها اعطا می شود. خادم افتخاری از همان ابتدای پذیرش، نامش در این فهرست ثبت نمی شود بلکه ابتدا به صورت خادم تشریفی گزینش می شود و پس از گذشت چندین سال و در صورت رضایت مسوولان از خدمت و فعالیت آنها، به گروه خادمین افتخاری ملحق می شود.

این در حالی است که خادمان تشریفی نیز از فیلترهای سخت و متعددی مانند احراز شرایطی همچون ایمان و تقوا، تحصیلات، ادب و اخلاق، عشق و ارادت به امام رضا (ع) و زوار این امام عبور کرده اند.

در عین حال نحوه خدمتگزاری و ادب و اخلاق ایشان در مقابل زوار امام رضا (ع) بسیار حائز اهمیت و ملاک گزینش نهایی است چون آبروی امام رضا (ع) و حرم بهشتی ایشان در گرو رعایت فروتنی و ادب در مقابل زوار است.

از فرش تا عرش

از قدیم یک گروه از خادمها در حرم بودند که کارشان نظافت و شستشوی رواقها بود. برای همین کم کم نام فراش روی این خادمها ماند و دیگر تبدیل شد به یکی از 5 نوع خادمی که در حرم خدمت می کنند. اما کار فراشها در حرم فقط شستشو و نظافت رواقها نیست. خیلی از این خادمهایی که دم درهای ورودی رواقها می ایستند و پرهایی رنگی دستشان می گیرند و زائران را هدایت می کنند همین فراشها هستند. زمانهایی هم که قسمتی از رواق کثیف می شود، چند تا از همین فراشها با آب و دستمال و وسایل دیگر راه می افتند و آنجا را تمیز می کنند. در واقع فراشها و خادمها تفاوت چندانی با هم ندارند و تفاوتشان بیشتر در تقسیم مناطق خدمت است، به علاوه این که فراشها وظیفه نظافت و شستشوی رواقها را هم برعهده دارند.

اما دربانان که محل خدمتشان صحن‌های حرم مطهر و معمولا جلوي درهاي ورودي است را بيشتر با كتهاي سرمايي، كلاه‌هايي كه آرم آستان قدس دارد و عصاهاي معروفشان كه مردم آنها را به عنوان تبرك مي‌بوسند، مي‌شناسند.

اما اين همه وظيفه دربان نيست، آنها ده‌ها وظيفه مختلف دارند كه شايد خيلي از آنها اصلا به چشم هم نيايد. معروف‌ترين كارهايشان راهنمايي زائران و كمك به آنها و همين طور كمك به انتظامات صحن‌هاست. دربان‌ها فقط در صحن‌ها حضور دارند و در داخل رواق‌ها ديگر خبري از آنها نيست. فقط در يك صحن انقلاب كه 3 تا در ورودي بيشتر ندارد، 10 تا دربان خدمت مي‌كنند و كارهاي متفاوتي انجام مي‌دهند. مراسم جاروكشي سنتي هم فقط مخصوص دربان‌هاست. اگر عصرها حدود ساعت 4، سري به صحن انقلاب بزنيد، مي‌توانيد اين مراسم را همراه با آداب قبل و بعدش - مثل قرائت دعا و مديحه‌سرابي - ببينيد.

پابره‌نه تا بهشت

با 22 كفشداري كه اين سال‌ها در حرم ساخته شده است از هر در ورودي كه بخواهيد وارد شويد يك كفشداري وجود دارد تا كفش‌هايتان را با خيال راحت در آنجا تحويل دهيد و به زيارت‌تان برسيد. آنها 24 ساعته خدمت مي‌كنند. در اين ميان نگهبانان حرم شايد تنها گروه‌يي باشند كه حقوق‌بگير آستان قدس رضوي هستند و به همين خاطر حضور آنها در حرم به صورت يك روز درميان الزامي است. در حال حاضر حرم مطهر امام رضا (ع)، 25 هزار خادم در بخش‌هاي مختلف خود دارد و حدود 20 هزار نفر هم در فهرست انتظار هستند. به گفته سلیماني حرم مطهر ديگر ظرفيت پذيرش هيچ خادمي را ندارد و براي پذيرش خادم جديد يا بايد صحن‌هاي حرم كه الان 9 صحن است، گسترش يابد و زياد شود يا خادمان كنوني از دنيا بروند و جايشان را به فرد يا افراد در فهرست انتظار بدهند؛ چرا كه خادمي امام رضا (ع) بازنشستگي ندارد.

پرچم گنبد طلا تعويض شد

يكي از رسوم ابراز شادي و نشاط در سالروز ميلاد باسعادت آقا علي‌بن موسي‌الرضا و در بارگاه اين امام همام، مراسم جشن تعويض پرچم مقدس گنبد مطهر امام رضا(ع) است كه صبح روز قبل از ميلاد با تشريفات خاصي برگزار مي‌شود.

مدیر انتظامات و تشریفات آستان قدس رضوي با بيان اين‌كه اين مراسم در سال‌هاي گذشته در رواق مباركه دارالعباد و بدون حضور زائران انجام مي‌شد، درباره سابقه اين مراسم به 171#& جام‌جم گفت: اين مراسم از سال‌هاي دور همواره برگزار مي‌شد، ولي از عمر آن به شكل كنوني و با مراسم و تشریفات خاص حدود 4 سال مي‌گذرد. به گفته حسين فخاري، پرچم گنبد حرم مطهر كه پارچه‌اي سبز و نفيس و زيبا با حاشيه‌هاي طلایي‌رنگ است، در مناسبت‌هاي مختلف اعياد و عزاداري‌ها به طور مداوم تعويض مي‌شود، اما فقط در ولادت امام رضا است كه با مراسم و تشریفات خاصي همراه مي‌شود. حرم مطهر علي‌بن موسي‌الرضا (ع) پس از انقلاب و بويژه در سال‌هاي اخير گسترش زيادي يافته؛ به طوري كه وسعت اين حرم كه تا زمان انقلاب تنها 130 هزار مترمربع بود، در حال حاضر به بيش از يك ميليون مترمربع افزايش پيدا کرده است.

تعداد صحن‌هاي حرم نيز كه در گذشته فقط شامل صحن آزادي و انقلاب مي‌شد، اکنون تا 9 صحن شامل انقلاب، آزادي، امام خميني، قدس، جامع رضوي، رضوان، غدیر، كوثر و هدايت افزايش پيدا کرده است كه اين مقدار وسعت در هيچ دوراني اتفاق نيفتاده است.

معماري به كار رفته در حرم مطهر نيز كاملا ايراني و اسلامي است. آستان قدس رضوي علاوه بر گسترش حرم مطهر و رسيدگي به آن، خدمات و فعاليت‌هايي نيز در زمينه‌هاي كشاورزي، صنعتي و دامپروري دارد. وجود 180 كارخانه نشان از گستردگي اين دست فعاليت‌هاي اين آستان است.

فاطمه مرادزاده / گروه ايران